

Julita Kropec¹

Biti samo oko: osebna izkušnja s psihoterapijo

Being just an eye: a personal experience of psychotherapy

“Moja največja želja je gledati svet samo skozi oči, brez sodbe o njem, celo brez misli o njem.

Biti samo oko.

Saj kaj pa smo konec koncev drugega kot oči, ki so se rodile, zagledale svet, ga gledale in se posušile?”

(Dane Zajc, 1974)²

Da lahko prispem do najinega stičišča, se moram najprej vrniti k makadamskim, zaprašenim cestam mojega otroštva. Ker ravno tam mi je življenje poklonilo najdragocenejše darilo: za vsaj kakšen droben, mimobežen trenutek *biti samo oko*.

Odraščala sem v stari vaški hiši. Veliki. Preveliki, kot je prevelikih mnogo starih vaških hiš, ki so pred desetletji zrasle na naših domačih, trdih grudih. Tem starim zidovom, prepojenim z zadušljivo vlago ter ostanki posušene krvi zdelanih, marljivih rok, so pogosto pripisane otožne pesmi. Verzi o žalosti, obupu. Uničujoči jezi, utesnjujočem hrupu. In tako je tudi z našo vaško hišo. Trinadstropni kvader zapuščenih, neizrečenih besed. Trinadstropni kvader boleče tišine. Trinadstropni kvader grobih, jokajočih zidov. A hladni tlakovci, na katere se naša jokajoča vaška hiša zliva, mednje skrit mah, ki sva ga z bratom kot otroka z izvijači izrinjala z njegovega mesta, strohnjen, temno rjav kozolec, tulipani pokojne mame in njene sočne jagode, ki so me zjutraj čakale na stari mizi pod kozolcem, mogočen, več desetletij star hrast, ki so ga kasneje požagali, ta hrast in njegova miza z obrabljenima klopema, ki jih je oče kasneje prodal, ker ga *boli križ in, jebemti, klopi ne more ob vsakem scanju premikat gor in dol*, naša stara jablana in mala trta z grenkimi, temno vijoličnimi grozdi, nedokončana streha garaže, na kateri sva se tik ob njenem robu tako rada igrala, medtem ko se je mati jezila

1 Julita Kropec, igralka in študentka propedevitike, Univerza Sigmunda Freuda Dunaj – podružnica Ljubljana, kropecjulita@gmail.com

2 Intervjuji: Dane Zajc (Let. 5, str. 167, 13 črnobelih fotografij). (1990). Emonica.

na naju skozi okno naše kuhinje, midva pa sva še naprej tekmovala, kdo lahko stopi bližje robu in pogleda, kakšen bi bil padec čez, ob nama gadje, ki so se vsakič znova nastavljali soncu, drvarnica z očetovimi drvami, kurilnica, ki je tvoja sveže oprana oblačila v sekundi, ko si vstopil vanjo, prepojila z vonjem kurjenega lesa in cigaretne dima, travniške plenilke, ki so me grizle v moje drobne prstke, ko sem jih vsa pogrižena še naprej lovila po travniku za našo hišo, poletne kresničke in pomirjujoče, moje najljubše melodije, moje vaške uspavanke čričkov, nosijo še nekaj. Nekaj v spominu mehkega, nežnega, ljubečega. Nekaj, kar zaziba kot viseča mreža, ki ob petju večernih škržatov zaobjame golo, poletno, prepoteno telo. Nekaj, kar v ušesih zabrne kot pozabljen, otroška pesem. Nekaj, kar kot daljni spomin, nenaden, preplavljajoč, mehak in ljubeč, gane. Ta spomin, ki kotične ustnic obrne navzgor in pogreje spominjajoča se lica. Nekaj milega, lepega. Nekaj, kar tistim grobim, jokajočim zidovom dodaja barvo, razigranost, svetlobo, nasmeh. "Nekaj, kar," kot bi zapisala Anja, "za razliko od vsega ostalega ne peče, ne stisne, ne zabolí."³

Bila sem rojena kot drugi otrok. Mami, ki jo para od ljubezni in skrbi. Očetu, ki ga tre od strahu in žalosti. Nista bila nič kaj drugačna kot jaz in ti – bitji Sizifovega truda: v trudu vse prevečkrat sparana in strta. Nezmožna obležati. Pustiti razparani rani, da se odgnoji, zaceli, posuši. Silno sta krpala svoje rane, sušila jih na žgočem soncu, jih skrivaje rinila pod zguljeni rokav. Ni bilo postanka na njuni makadamski, zaprašeni poti. Ravna cesta, brez ovinkov, stranpoti. Brez prijetnih gozdnih tras, varnih zavetij bohotnih krošenj, pitne vode osvežujočega potočka. Ravna, siva, zaprašena makadamska pot. Hitela sta – v beg pred vsem strašljivo poznanim: ostrim, krivičnim, uničujočim. Hitela sta – in le tako preživela rez, udarec, zlom. Hitela sta – brez možnosti izbire. Prebrodila sta poti, ki jih jaz in ti morda ne bova nikoli. Moj modrooki, močni oče, nekaj droben, škileč fant z najbistrejšimi modrimi očmi, se je rodil kot nezaželen otrok. Oddan je bil v rejništvo, zapuščen, ta bistri, modrooki fant, in čez nekaj let vzet nazaj – v hladen dom, v našo staro vaško hišo. K ženski, ki zažrla se je v krik, obup. V kruti, do zadnjega diha neustavljivi srd. Ni poznal besed *rada te imam* in še manj občutek nežnega objema. Moja mati, ta modrooka, otožna, trda gora, ta mila, nežna ptica, je bila prav tako otrok potrte, strte ženske – prazno telo, opito praznih steklenic, je bdelo nad to milo, malo deklico kot spomin starega, pogubnega življenja. Noči – moraste. Dnevi – zakleti.

Življenje je teklo. Dvigalo cestni prah. Vleklo tovor za njima, kamorkoli sta odšla.

In potem sta se našla – moj oče in moja mati: dva neljubljena, zaljubljena. Prijatelja, ki sta tuji bolečini znala ponuditi ramo. Sočloveka, ki sta s poljubom napovedala novi svet. Sotrpina mehkih, krvavečih src. Z roko v roki, stisnjena en v

drugem, ujeta sama vase, sta se skozi revščino, alkoholizem, bolezen prebrodila do trpkih spoznanj. In življenje je še naprej teklo – neusmiljeno vleklo tovor za njima, le na videz polegalo zadušljivi prah. Skozi poljub se rodiva midva – jaz in moj brat: iz ljubezni rojena. Brat – deževnik, ki kremži obraze, zvija želodce, se tlači v svoj obup in le na tiho joče. Deževnik, ki sili, ruva – a skrivoma iz te domače, trde grudi ustvarja dihaajočo, rodovitno prst. In tam, na kraju, čisto na koncu se naslikam jaz. Majhna, drobna punčka zlatih las, sramežljivega nasmeha in igrivih nog. In nosim breme zapuščenih, žalostnih ljudi, burne, neobvladljive jeze, utesnjujoče, preobremenjujoče skrbi. Nosim preobsežen prostor za te majcene ročice. Trinadstropni kvader in moje pogrizene ročice. Trinadstropni kvader pretežkih zidov se nehote zliva na moja drobna, utrujena ramena.

Deklica drži – deklica zdrži.

Deklica odrašča. Opora vsem in vsakomur. Tiha, nema deklica. Nevidna, nikoli jokajoča. *Tako mirna, tako pridna*, pravijo. In deklica še naprej ubogljivo streže, tke vezi praznin in obupanih krikov. In deklica postane vez, nevidno tkivo, materija med tem in onim. In deklica počasi pozablja nase. Spusti nasmeh in postaja oni. Vez preraste v prestrašene oči. Preraste v njihovo misel, njihov doživljaj. V njihovo negibnost, njihovo trdoto. Deklica postaja mati, deklica postaja oče, deklica postaja komaj gibna kri brata. Vagon, tovor, prah. Vezno, nemo tkivo neizrečenih besed, pozabljenih dotikov, zastrašujočih misli in preobsegajočih občutkov. Vagon, tovor, prah. In življenje teče dalje. Dekličine ročice odrastejo v roke in njene roke odrastejo v prazno naročje. Vagon, tovor, prah. V tem naročju ni črnila, ni besede, ni papirja. Naročje brez orodij. Vagon, tovor, prah. Deklica, zdaj dekle, ni nikoli z žalostjo – ker misli, da je modro dno globokega brezna ona sama. Dekle ni nikoli z jezo – ker misli, da je neustavljivi, uničujoči srd ona sama. Dekle ni nikoli s sramom – ker je sram vse, kar dekle je. Vagon. Tovor. Prah.

A veliko modro telo pomni malo dekličino delo. Dobro ve, nežno namiguje in potrpežljivo čaka. Telo zdaj odraslega dekleta dobro pomni nagajivi nasmeh sramežljivih lic, igrivo poplesavanje njenih malih nog po zelenem mahu trdih tlakovcev. Pomni spomin podvozja, nakopičenega prahu. In četudi dekle ugaja, streže in opira, veliko modro telo bistro namiguje in ljubeče nagiba njeno smer. V vsaki temni kleti, na vsakem zakajenem plesnem podu, v vsaki osiromašeni, ostri pokrajini razdruženih samot, upajoče neguje svoj trenutek udarnega prihoda. Trenutek, ko bo jasno in glasno spregovorilo, to veliko, modro telo, se prevesilo v dejanje, spremenilo makadamski kažipot. *To ni življenje – to je življenje, ki šele prihaja*, tli v njej. Vodi jo. Vodi ta vagon, tovor, prah.

Vodi jo k pesmi – novi, tuji, a tako domači. K pesmi, v kateri dekle dvigne svoj pogled nad to hladno pokrajino, zasliši svoj utrip srca in prepozna sorodnost svojega nemega, tihega duha. *Nisi sama*, zadrhti v njej.

Vodi jo k romanu, ki ga nikoli ne prebere do konca. Vsak večer znova vztraja pri istem poglavju, pri začetku, ki prebuja. Pri začetku, ki predira to otrdelo, hladno lupino. Neustavljivo spušča tople solze po razgretih, gorečih licih. Z vsako solzo spušča delček sebe, otrdele, okostenele sebe, kot na starih pisanih saneh, ki drvijo po zasneženem domačem hribu. *Pusti, spusti*, ponavlja njena duša.

Vodi jo v svet gledališke igre – v kostume, maske, v to blaženo norost. V skrivnosti in lepote tistega življenja, ki ga človek poskuša skriti, zakleniti globoko vase in nanj pozabiti. V dišeče, ranljivo, najresničnejše življenje, ki ga človeško bitje premore. V to raznobarvno, nepredvidljivo pokrajino. V svet, kjer je kažipot odveč – kjer je igra biser, nepredvidljivost dragulj, neubogljivost rubin in brezmejna norost pravi diamant. *Bodi*, kot po stoletnem spancu prebujeno zakriči iz dekličinega srca.

Veliko, modro telo ve. Nagiba dekličino smer. Vodi jo k Danetu Zajcu, Tomažu Šalamunu, Anji Zag Golob, Saši Pavček. Vodi jo na Lorencijevo Iliado. Na Zborovanje ptic Rajić Kranjac. Na Pandurjevega Fausta. In še enkrat na Pandurjevega Fausta. In, še enkrat, *mami, prosim, samo še enkrat*, na Pandurjevega Fausta. Ker modro telo pozna korak, ki prihaja, in mu zvesto sledi. Modro telo ve.

In ta plemeniti, modri korak rodi novo poglavje. Dekletu podarja nov začetek. Prišlo je gledališče – z njim dramatika, junakinje in njihove zgodbe. Čutila sem z njimi – močno, včasih premočno. Razgrinjala svetove, srčne utripe, ostre, nežne, razpršene, podivjane, žive misli. Razgrinjala duše, jih poskušala razumeti, doumeti, začutiti in obuditi.

Svet gledališke igre je od mene terjal, da se zazrem globoko vase. Če sem želela najti podrobnosti in diskrepance, ki bdijo med mano in napisano junakinjo, moram najprej razumeti sebe. Poznati raznovrstne nianse občutij v telesu, jih znati opazovati, razlikovati, prebuditi. Poznati svoje navade, avtomatizme, vse drobne, meni neopazne tike. Poznati vse, kar mene dela mene in kar mene loči od drugega. In *biti opora, vez, nevidno tkivo* ni bilo več dovolj. Ne samo to – bilo je v napoto. Staro dekličino poslanstvo, stara rešilna bilka je stala glasno in odločno na poti med mano in pisano junakinjo. In kmalu je postalo jasno, da ne samo tu – stara rešilna bilka je stala, nepremično stala, med mano in prijateljem, mano in partnerjem, mano in ... mano. Otrdelo stala in razmejevala mene od vsega. Jaz – vse ostalo. Vmes pa ogromna, strašljiva vrzel. Globoko brezno, zatemnjeno, tuje.

Celo prvo leto študija gledališke igre sem prestrašeno opazovala svoje otrdelo telo, svoj ozek govorni diapazon. Nobene svobode, nobene razigranosti. *Roke ti visijo ob telesu, kot da so mrtve*. To prestrašeno, mrtvo telo je trepetalo. Stopicljalo vedno globje v umik, v razdaljo, ki ga bo branila. Opazovala sem, kako tihi glas mojih misli na odru neprestano opominja, kara. Telo pošilja v umik, v beg pred srečanjem. V razklanost med hrepenenjem po stiku in nezmožnostjo dotika.

Spomnim se ene izmed prvih vaj, ki nam jih je dodelil profesor. Na Nazorjevi ulici, v mali, zatohli dvorani stare Akademije, nam je Boris dal preprost napotek. Vsak sam je moral priti na oder skozi vrata zadnje odrske stene, se razgledati po svoji namišljeni otroški sobi in prisluhni, kam ga notranji glas prikliče, povabi. Toplo mi je pri srcu, ko se spominjam svojega sošolca, kako je prišel skozi zadnja vrata, se s hudomušnim nasmehom razgledal po sobi, stekel na rob odra k navideznemu globusu, ga vrtel, vrtel, vrtel ... Se na glas nasmehnil, tako milo, otroško, tako iskriivo in z odhodom z odra zaključil svojo improvizacijo. Preprosto, lepo, ganljivo. Jaz sem čakala vse do zadnjega – tiho upala, da bo ura odbila sedem in bom lahko odšla domov ter do naslednjega dne pripravila *nekaj dovolj premišljenega, dovolj pametnega, nekaj dovolj varnega*, da v svojem temnem, skrivnostnem breznu notranje praznine ne osvetlim česa nezaželenega, podivjanega. A ura ne pozna usmiljenja in na vrsto sem prišla tudi jaz. Stopila sem v zaodrje, uspešno skрила strah in rdeča lica pordele zadrege, plitko dihala in se poskušala na silo domisliti česa *premišljenega, pametnega*. Zavedala sem se vsake sekunde, ki je še naprej neusmiljeno tekla skozi mene. Vedela sem, da profesor in sošolci nestrpno pričakujejo moj odrski vstop – nisem imela izbire, vsaj takrat ne. Vdihnila sem, izdihnila, odprla vrata in stopila v svojo namišljeno otroško sobico.

In potem ... Nič. Ničesar.

Tesnoba prsnega koša je vse hitreje in vse močnejše prevzemala moje grlo. Poskušala sem se domisliti nečesa. Nečesa *premišljenega, pametnega*. Dovolj varnega. Na silo sem brskala po spominu, iskala droben detajl – nekaj, kar bi me lahko pognalo v tok improvizacije. Poskušala sem izsiliti spomin na mizo, posteljo, omaro, karkoli ... Nič. Ničesar. Stala sem na strašljivo praznem odru stare Nazorjeve, bolščala v tiste zguljene črne zidove in po več minutah okamenelosti v solzah zapustila oder. Nič. Ničesar nisem uspela priklicati. Niti spomina na barvo sten moje otroške sobice. Nič – nobenega spomina. Le utesnjujoč občutek globoke praznine. In zastrašujoč občutek groze. Občutek, kot da me ni. Da ne poznam več svojega koraka, svojega nepremišljenega diha, hudomušnega hihitanja, bojevitega renčanja. Svoje otroške, brezmejne razigranosti. Svojih travniških plenilk, ki so pogrizle moje drobne ročice, svojih kresničk, svojih vaških uspavank milih čričkov.

Za katerim drevesom je to bogastvo moja roka odložila?

Vrnila sem se k staremu, velikemu hrastu, ki zdaj požagan ždi na vrtu za našo staro vaško hišo. Požagan, kot sem se takrat požagano, odmrlo počutila jaz. Vrnitev na mesto mojega otroštva, prebujanje tistih spominov, ki niso le zazib mehkega, golega, prepotenega telesa v napeti mreži, je terjala svoj davek. Sledilo je hudo obdobje spominjanj – z njimi še hujše obdobje stisk. Za vsakim drevesom sem našla košček sebe. A moje naročje je ostajalo prazno. Brez orodij.

In vsak zaklad drevesa je postajal preobsegajoč, nevzdržno breme. Vsak stik, vsak dotik je bil prehud za mojo vneto, razgaljeno kožo. Ni bilo prostora med dražljajem in odzivom. Vse je postalo razbolelo, krhko, gnojno.

In potem: padec.

Pustila sem si obležati.

Pustila sem ranam, da se razprte odgnorijo.

Pustila sem prvič bolečini, da je tu.

Prijateljici, da mi pokaže mojo mesenost. Mojo krhkost.

Mojo živost. Mojo lepoto.

Biti samo oko.

Boris, tedaj predani, čudoviti profesor, danes moj prijatelj, je ves čas tekom študija bodril mojo malo, plašno dušo – mi vlival vero in krepil zaupanje v to, da moj čas prihaja. Zaupal je mojemu koraku in pokrajinam, ki jih moje modro telo želi prehoditi, in verjel, da potrpežljivost vedno prinese nujno dozorelost – čas, ko je človek pripravljen, s srcem in naročjem, *biti samo oko*. Tega trenutka ne gre izsiliti. Nasprotno: zaupljivo mu je treba pustiti svojo pot. Svoj trenutek odločitve, da pride, nas strese in prebudi iz sanj. Iz tega beganja po svetu. Zaradi narave študijskega dela je bil Boris nenehoma vključen tudi v naše notranje procese, v naš bogat notranji svet. Spoštovala in občudovala sem, kako previdno, tenkočutno je ravnal z mano. Z drobnimi opazkami, spodbudnimi besedami, sočutnimi pogledi. Z neskončno potrpežljivostjo. In ni bilo naključje, da sem se v trenutku stiske, v trenutku bolečega padca, obrnila prav k njemu. Boris me je prosil za nekaj dni potrpežljivosti. Po nekaj dneh pa mi je po telefonu poslal telefonsko številko svoje psihoterapevke Hermine Zlobko.

Bilo je 1. februarja 2021, ko sva se prvič srečali. Še danes pomnim toplino, ki je prevevala tisto belo, z zimskim soncem obsijano sobico. Spomnim se tudi svoje previdnosti, zadržanosti. Svojih sklenjenih nog in rok, uniformiranega telesa, ki ni želelo izdajati preveč. Bolečine, s katero sem prihajala. Prestrašenosti. Krika v grlu, ki se je tako močno želel izpeti. In njenega mehkega, pomirjujočega, sočutnega pogleda. Pa njenega edinstvenega humorja, ki ga nikakor nisem znala umestiti v tisti terapevtski prostor, ki bi ga *morali* prevevati *bolečina, jok, razparanost, obup*. Danes pa ga tako zelo razumem in ga imam tako zelo rada. Ko čez solzo zapoje njena nenavadna šala in ustvarja blagodejni prostor med bolečino, ki me prevzema, in življenjem, ki je z mano tu in zdaj.

Življenje je teklo dalje. Vagon, tovor, prah – stvari so dobivale svoj tir, pokrajine, kamor spadajo, pogled in dotik, ki jim je prijeten, in prostor, v katerem lahko *samo so*. Moje naročje je postopoma pridobilo pisalo, list papirja, računalniško tipko, šilček, peresnico, čopič, platno. Moja nočna omarica mavrično barvico, ki mi jo je Ina podarila lansko leto pred božičem. Čutim globoko hvaležnost,

da me je tihi glas mojega modrega telesa, korak za korakom, vodil ravno v tisto belo sobico – polno simbolov, plišastih igrač, pisanih vrvi in mehkih, vrtečih stolov. V igro z modrim Eyeorjem iz Medvedka Pu-ja, z včasih tesnobnim, drugič prikupno razigranim vilincem skuštranih las, v igro z modro vrvjo, ki se pretaka preko mostov na nova mesta, kamor lahko zgodba nasloni svojo utrujeno dušo – v igro, v kateri sem se ponovno lahko srečala in združila sama s sabo. Obudila, pobožala, sprejela zapuščeno bogastvo, skrito za drevesi domače grudi. Hvaležna sem. Za psičko Ajšiko, ki zdaj počiva nad oblaki in še naprej pazi na nas – za spomine na našo Ajšiko, ki me je vsakič znova pričakala na stopnišču bloka, me vodila do njune s soncem obsijane sobice v Štepanjskem naselju. Globoko hvaležna sem. Za ta prostor, to srečanje – za krik, ki se je izpel v pesem, v besedo, ki jo pišem tu in zdaj. V svoji sobi, pred oknom, skozi katero opazujem prebujajočo se pomlad. Pred oknom, skozi katero opazujem svetlobo zahajajočega sonca, ki se zliva čez zelene krošnje – svetlobo, ki je tako zelo podobna, a take zelo drugačna od tiste, ki me je pospremila na najino pot tistega pomembnega, morda pomembnejšega od vsega ostalega, najinega 1. februarja.

Hvaležna sem. Da me je modro telo srečalo z gledališčem. In da me je gledališče srečalo s sabo, z Borisom in tistega poznega zimskega dne še z Ino. Sopotnico, ki me je pospremila k pokrajinam, kamor včasih nisem znala priti.

Piševa že peto leto najinih srečanj, začasnih tedenskih sobivanj v istem času in prostoru. Prehodili sva marsikatero pokrajino, ki je porodila tudi »mimohodke« – trenja, naboje, dvome. Zamero, nastrojenost, jezo. A ta varni prostor najine dvojine je vsakič znova potrdil svoj namen – kriki so se končno lahko izpeli. Tudi oni ovili v zibajočo, napeto, poletno mrežo. Se v sprejemanju, toplem objemu razumevanja, potrpežljivosti, sočutja izpeli, si odpočili. Preprosto bivali z nama. Mnogokrat so ti trenutki postali najbolj dragocene, zdravilne postojanke najine poti. Te »mimohodke«, ti nejasni kažipoti – četudi strašni, negotovi: globoko preobražajoči.

Četudi se je na začetku zdelo, da vse v meni ostaja isto in da je vsak napor zaman, so iz sence, počasi in vse pogostejše začeli stopati neprecenljivi, čarobni, nagrajujoči trenutki spoznanj, da so spremembe tu. Neotipljive, nevidne – a zasidrane globoko v meni. Sprememba – jaz. Sprememba, ki je postopoma narekovala, vsak dan znova, za drobec in drobec bolj izpopolnjujoče življenje.

Utripa v meni. Nežno, nevidno, a vztrajno. – Ni mi treba razglasiti sebe, da bi se lahko uglasila z drugimi. – Zaupam življenju, ki ga narekuje ta korak, in vidim, kaj prinaša: ljubeče, razumevajoče, nežne, potrpežljive ljudi. – Vem, da je dobro, da obstajajo različne bližine. In da je dobra razdalja potrebna prav tako kot dobra bližina. Smo krogi v neprestanem plesu različnih prepletov. – Jasneje izražam svoje občutke, potrebe, želje. Z vedno manj obremenjujočega občutka, da sem preveč. – Spoznala sem, kaj pomeni sočutje do sebe. Kje se odraža in kako

ga negovati. – Vedno bolje spoznavam svoje stebre, njihove mogočne templje. Negujem jih in neprestano iščem prijetno ravnotežje mostov, ki se pletejo med njimi. – Sedim s svojimi občutki. Na svoji mehki postelji jih nežno, a odločno držim za njihovo malo, pogriženo ročico. – Sprejemem, ko ni besed: ko je le telo s svojim bogatim, izraznim, brezbesednim monologom. Ker *veliko, modro telo ve*. In vem, da sem dovolj tudi takrat, ko v tišini mislim, da sem *nič* in *premalo*. – Vedno bolj sem eno s sabo. Eno s svojim telesom. Slišim ga, čutim, spoznavam. Razlikujem »dogodek preteklosti«, ki ga modro hrani, od »tukaj in zdaj«. Razlika je tako očitna, tako jasna. Končno lahko vse pogosteje ravnam zavestno, po svoji volji. Spoznala sem občutek možnosti izbire: in s tem svobodo. – Naučila sem se tudi tega, da vsak občutek v celoti ni samo moj. Kdaj mi ga uspe odložiti nazaj tja, kamor spada. K zavetju varnega drevesa, ki ni seme mojih, domačih, trdih grud. – Učim se premakniti, ko mi je težko. Četudi samo oči. Z desne: k levi. – Ina je postala prostor blagodejne varnosti, ki postaja vedno bolj samo moj, integriran v globinah moje duše. Zdaj se lahko zavestno vračam v to srčno notranjo sobico, tudi ko sem daleč stran. Sobico: toplo, svetlo, dišečo po morju in borovcih. – Marsikaj sem odpustila, zlasti sebi. – Učim se, kako vsaki različici sebe, tej deklici, dekletu, ženski, nuditi ljubezen, sočutje, toplino. – Prostor dobiva tudi jeza, včasih neustavljivi srd: takrat mi je najtežje. – Znam biti s sabo, vse pogosteje. Tudi v tišini. In pluti samozavestneje skozi dober nemir. – Meditiram. Niham z nihanjem. In pustim zmedenosti, da je: in jo pozdravljam. – Spoznala sem, da obstajajo stvari za dušo in tiste, kjer duša počiva. – Učim se protokolov, s pomočjo katerih premagujem stiske: zlasti v gledališču. – Naučila sem se, da je zmožnost prilagajanja velika moč posameznika. – Vedno bolje znam počivati, v tem uživati: pomiriti svoj glasni *moraš*. – Zamera se, kot se buba prelevi v metulja, preobraža v razumevajoče, ljubeče sočutje. Jeza v blagodejen občutek nemoči. Globoka, modra brezna v ne tako obremenjujočo in vseobsegajočo žalost. – Stopničke od nezavednega k zavednemu gradim počasi. Spoštljivo. Ker *modro telo ve* in kot me je naučil Boris: *trenutka ne gre izsiliti, zaupljivo mu je treba pustiti svojo pot*. – Zaupam v svoje vire, ki so edinstveni, neponovljivi. Drugačni: in v tem najpravičnejši in najpopolnejši. – Spoznala sem, da je imel Shakespeare še kako prav, ko je zapisal *there is nothing either good or bad, but thinking makes it so*. – V življenju, na odru, v odnosih uživam v večji spomntanosti. V dinamičnem plesu življenja.

Zdaj z Ino v najini novi sobici ob železniški postaji, ob vagonih, ki poznajo svojo smer, postavlja mostove med gledališčem in psihoterapijo. Med občutkom, ki razigrano in neučakano streli v življenje, se ga veseli in občutkom, ki me žalosti, me včasih preveva z jezo, gnusom, z občutkom, ki pravi: *si premalo, nisi dovolj*. Tako enemu kot drugemu ustvarja novo, dobro mesto: mehek, beli stol. Varo mesto. Polje blagodejne igre in smiselnega stika. Postavlja vrvi, igrivo

raznobarvne, ki zarisujejo mostove, po katerih se lahko premikam: od leve k desni. Z možnostjo izbire in lahkotnejšega opazovanja teh živih pokrajin. Srečujem se s občutkom, s katerim se srečujem tudi zdaj, ob vsaki zapisani besedi: *si premalo, nisi dovolj*. Strašljiv občutek ob misli, da boš to brala tudi ti, nosi strah, sram, negotovost. A za vsako piko negotovosti dodajam radovednost. Zato naj bo – med mano in med bralcem: življenja polna radovedna nevednost. Pogumna negotovost. Plašen pogum.

Čeprav je moja pot še dolga, marsikatero križišče neodkrito in marsikatera pokrajina zaprašena, moje naročje ni več prazno. Počutim se pripravljeno, četudi kdaj negotovo. Pokrajine so raznobarvne – to vidim. In vem: niso strašljive. V svoji razgibanosti so lepe, ganljive in občudovanja vredne.

Svojega življenja si brez umetnosti, ki tako sunkovito in radovedno razpira notranje svetove, in brez psihoterapije, ki razpira oko v širino, gladi nebrušene robove in pokrajine sestavlja v smiseln konglomerat svetov, ne predstavljam. Osmišljata čarobnost te stvari, ki jo imenujemo Življenje. In osmišljata mojo bit. In kaj je lepšega? Od vere, brstenja, občutka smisla, radovednosti in občasnega spokoja ... Od občasnega občutka *biti samo oko*.

Mami Andreji in očetu Marku,
prijateljem Veroniki, Moniki in Klemnu,
sopotnici Ini.